

МОДЕЛ ЗА ОБУЧЕНИЕ ПО РЕКРЕОЛОГИЯ В МЕДИЦИНСКАТА КОЗМЕТИКА

Хрета Аспарухова, Данелина Вачева

Медицински университет – Плевен

Резюме. Необходимостта от подготовка на специализирани кадри по медицинска козметика във висшето образование се определя от стремежа за подобряване качеството на живот на съвременния човек. Целта на настоящото изследване е да се определи необходимостта от включване в учебния план на специалност „Медицинска козметика“ обучение по учебни дисциплини, свързани със специализирани услуги в областта на рекреацията. Направено е проучване на документи (учебни планове) и анкетно проучване сред 47 студенти от МК – Плевен, по въпроси, свързани с удовлетвореността от обучението и възможностите за професионална реализация. Сравнителният анализ на учебните планове с други учебни заведения показва, че представеният от МУ – Плевен, модел за обучение включва значително по-голям брой учебни часове и кредити по учебните дисциплини по рекреология. Разработеният и апробиран в МУ – Плевен, модел за обучение по рекреология дава разностранна и задълбочена подготовка на специалистите по медицинска козметика и възможност за реализация в по-широка сфера на дейност.

Ключови думи: учебен план; медицинска козметика; рекреационни услуги

Въведение

Възникването и развитието на специалност „Медицинска козметика“ и успешната реализация на кадрите са неразделна част от развитието на козметологията в България. Очертават се важни моменти в грижата на съвременния човек, за неговото здраве и благополучие. Идеята за подобряване качеството на живот на хората намира подкрепа от Европейския съвет и това открива възможности за научни и приложни изследвания, подпомагащи развитието на нови направления от науките за здраве, рекреация и туризъм (Stamatov 2007). В условията на конкурентност и бързо променяща се среда квалифицираните кадри са икономически по-устойчива инвестиция с реална полза за обществото (Asanova 2019). Основна задача на професионалиста по „Медицинска козметика“ (международните наименования са *aesthetician*, *beauty therapist*, *aesthetician*, *medical aesthetician* и др.) е да се осигурят качествени и здравословни козметични грижи за превенция на

здравето (Hamelman 1999). Професионалните дейности, които изпълнява медицинският козметик, са в сферата на обслужването под формата на козметични услуги. С разкриване на специалност „Медицинска козметика“ към медицинските колежи в страната за придобиване на образователна и квалификационна степен „професионален бакалавър“ в професионално направление „Здравни грижи“ се дава възможност за подготовка на кадри с подходящи знания, умения и компетенции, които да отговорят на съвременните условия на живот (Vacheva & Asparuhova 2021). Обединяване на двете понятия „здраве“ и „туризъм“ в „Здравен туризъм“ дава основание да се отбележат някои съществени моменти в разглеждането на здравето като философска категория – здравеопазване (превенция на здравето) и възможности за влияние върху здравословното състояние на човешките индивиди чрез формите на рекреация и здравен туризъм (Stamatov et al. 1995). Рекреация (от лат. – *recreatio*) означава възстановяване (почивка, отдих). Рекреологията е наука за процесите и методите на възстановяване в човешките органи и системи, насочена към подобряване качеството на живот на човека и неговото здраве, обхващайки многобройни методи за възстановяване, лечение и профилактика (Stamatov 2007). Възниква през 30-те години на миналия век и минава през няколко етапа на развитие. Първи етап: през 30-те – 40-те години се правят проучвания за необходимостта от отдих и възстановяване на човека. Вторият етап е през 60-те – 70-те години, когато се включват нови области на проучване за рекреационните процеси в организма. Третият етап е през 70-те – 90-те години, когато се оптимизират и усъвършенстват възможностите за възстановителни дейности, туризъм и спорт. А четвъртият етап е след 90-те години на XX век и изучава рекреационните потребности на организма и развитието на индустрията за човека (Dinev & Tomova 2006). Изходна позиция на рекреологията е човешкото здраве, което е „висше благо“ (*Valedito Bonum Optimum*). Здравето е състояние на цялостно и хармонично развитие, съгласуваност при действието на всички системи на организма (Levshinov 2012). Здравето е условие и предпоставка за благополучие и добро качество на живот. Състоянието на болест е сигнал за необходимост от трансформация в живота, способ за корекции в поведението, който дава възможност на индивидите да засилят контрола върху фактори, които са определящи за здравето, и по този начин да го подобрят (Koleva 2012). Сред рисковите фактори за здравето са начинът на живот, някои от факторите на околната среда (фенотипни) и генетични фактори (Stamatov 1994). Здравето е лична отговорност независимо от новите стратегии за профилактична насоченост в системата за здравеопазване на обществото. Това предполага необходимост от повишаване културата на индивидите по отношение на рисковите фактори за здравето (Dimitrova 2009). Жизнената среда на съвременния човек представлява сложна система от социални и екологични въздействия върху организма, повечето от които влияят неблагоприятно на здравето му: интензивен ритъм на живот; информационен стрес, водещ до хиперстимулация на нервната система; хипо-

динамика, последвана от понижаване общата работоспособност и нарушаване на естествената рефлекторна стимулация на вътрешните органи; намаляване биологичната възможност за адаптация на организма спрямо измененията на метеорологичните условия и увеличаване броя на простудните, вирусните и инфекциозни заболявания (Kirova 1992; Kirova 1999). Всичко това обяснява тенденцията за нарастване търсенето на възможности за активен отдих и специализирани услуги в съвременния туризъм, особено в един от най-бързо развиващите се – „здравен туризъм“ с неговите разновидности: рекреативен; спортен; еко; Spa & Wellness (Yordanov 2007; Travis & Rayan 2011).

Целта на настоящото изследване е да се определи необходимостта от включване в учебния план на специалност „Медицинска козметика“ обучение по учебни дисциплини, свързани със специализирани услуги в областта на рекреацията.

Материал и методи

Методи за изследване

– Сравнителен анализ на учебни планове за обучение на студенти от специалност „Медицинска козметика“ в страната.

– Анкетно проучване сред студенти от специалност „Медицинска козметика“ в Медицинския колеж при МУ – Плевен.

– Статистически методи – анализът на получените резултати е направен на базата на средната аритметична стойност и процентно съотношение между отделните степени по групи въпроси и курсове на обучение при анкетирания студенти.

Обхват на изследването

Анкетното проучване е проведено сред студенти от специалност „Медицинска козметика“ в Медицинския колеж при МУ – Плевен. На доброволен принцип са раздадени 47 анкетни карти, от които са попълнени и върнати за обработване 43 броя (I курс – 16 бр.; II курс – 13 бр.; III курс – 14 бр.)

Инструментарий на изследването

Разработена е авторска анкетна карта „Обратна връзка“ за учебните дисциплини, свързани с обучението по рекреология. Тя включва 8 въпроса, които условно могат да се групират в три направления:

– въпроси, свързани с материалната база и наличните учебни материали и консумативи;

– въпроси за мнението на студентите по отношение на професионалните качества на преподавателите и наличната учебна литература;

– въпроси за общата удовлетвореност от обучението и възможностите за професионална реализация.

Възможността за отговор е в тристепенна скала: положителна степен; задоволителна степен и негативна степен.

Резултати и анализ

В МУ – Плевен, тази специалност е разкрита през 2017 г., като е въведен Модел за обучение по рекреология в медицинската козметика. Тъй като това е нерегулирана професия, има възможност в учебния план да се включи обучение по редица учебни дисциплини, най-често по предложение на водещите в специалността преподаватели. Обучението на студентите се осъществява по задължителни и свободно избираеми учебни дисциплини, като в МК – Плевен, това са: „Лечебен, козметичен и апаратен масаж“, „Лицева гимнастика“, „Мануална практика от западни и източни системи“, „Курортология и балнеология в козметиката“, „Традиционна китайска медицина и Аюрведа“, „Уелнес и спа процедури в козметиката“, „Ароматерапия“, „Мениджмънт в рекреацията“ и студентски кръжок по „Екзотична козметология“. Акцент в обучението е поставен върху полагане на здравна грижа не само за кожата на лицето и видимите части от тялото, най-често при жените, но и на специализирана грижа за здравословното състояние на духа и тялото на съвременния човек, включително и при мъже. Учебните програми по посочените дисциплини са свързани с получаване на знания и умения за положителното въздействие върху общото психоемоционално състояние на индивида, стъпвайки на съвременната медицинска наука в съчетание с традиционните далекоизточни методи и техники. Извадка от учебния план е представен в таблица №1.

Таблица 1. Разпределение на учебните часове по дисциплини за обучение по рекреология в специалност „Медицинска козметика“ – Медицински колеж към МУ – Плевен

МК – Плевен			
Задължителни учебни дисциплини	Л	У	Кредити
1. Лечебен, козметичен и апаратен масаж	30	75	9
2. Лицева гимнастика	5	10	3
3. Мануална практика от западни и източни системи	5	25	4
4. Курортология и балнеология в козметиката	15	15	3
5. Уелнес и спа процедури в козметиката	10	20	3,5
Избираеми учебни дисциплини	Л	У	Кредити
1. Ароматерапия	10	5	2
2. Традиционна китайска медицина и Аюрведа	10	5	2
3. Мениджмънт в рекреацията	15	0	2
Общо:	100	305	38,5
Учебна практика (общо за тези учебни дисциплини)	-	254	17
Преддипломен стаж	-	80	2
Всичко:	100	639	57,5
Студентски кръжок по „Екзотична козметология“	15	15	-

Направено е проучване на учебните планове в останалите медицински колежи в страната, които обучават студенти по тази специалност – София, Варна, Пловдив, Ст. Загора. С най-дългогодишен опит е МК „Й. Филаретова“ – София (от 2009 год.), а в Ст. Загора предстои през 2023 год. да се дипломира първият випуск такива специалисти. На сайтовете на съответните учебни заведения са достъпни учебните планове на МК – Варна, и МК – Пловдив, с които е направено сравнение на учебните часове и предвидените кредити. Таблици 2 и 3 показват извадка от тези учебни планове по учебните дисциплини, свързани с обучението по рекреация. Учебната практика и преддипломният стаж са посочени общо за съответните семестри и не може да се посочи диференцирана информация за предвидените часове, свързани с обучението по разглежданите дисциплини.

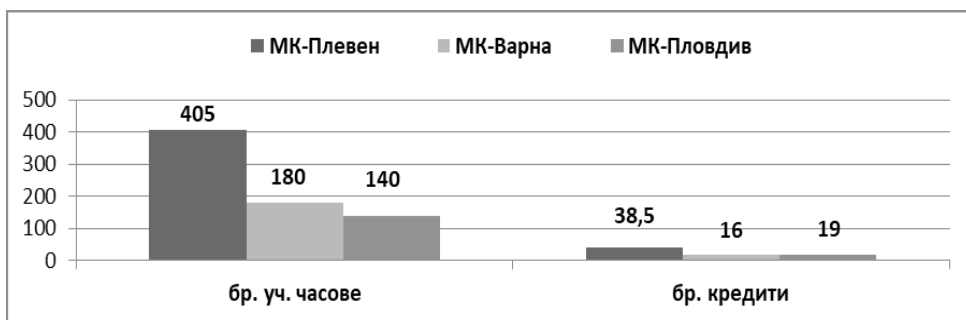
Таблица 2. Разпределение на учебните часове по дисциплини за обучение по рекреология в специалност „Медицинска козметика“ – Медицински колеж към МУ – Варна

МК – Варна			
Задължителни учебни дисциплини	Л	У	Кредити
Физикална терапия	15	15	2
Лечебен масаж	15	45	6
Оздравителна гимнастика	15	15	2
Уелнес и Спа	30	0	2
Учебна практика	-	не е посочена	не са посочени
Преддипломнен стаж	-	не е посочен	не са посочени
Избираеми учебни дисциплини	Л	У	Кредити
Традиционна китайска медицина и Аюрведа	15	15	4
Общо:	90	90	16

Таблица 3. Разпределение на учебните часове по дисциплини за обучение по рекреология в специалност „Медицинска козметика“ – Медицински колеж към МУ – Пловдив

МК – Пловдив			
Задължителни учебни дисциплини	Л	У	Кредити
Физиотерапия в козметиката	15	15	3
Класически масаж	15	30	6
Курортология, балнеология, уелнес и спа в козметиката	15	30	9
Учебна практика	-	не е посочена	не са посочени
Преддипломнен стаж	-	не е посочен	не са посочени
Избираеми учебни дисциплини	Л	У	Кредити
Арома и фитотерапия	10	10	1
Общо:	55	85	19

Разглеждайки информацията в таблици 1, 2 и 3, от пръв поглед се вижда по-големият брой учебни дисциплини в МУ – Плевен: 5 задължителни, 3 избираеми и един студентски кръжок (общо 9), докато в МК – Варна, тези дисциплини са общо 5, а в Пловдив – 4. Това показва по-разнообразната и многостранна подготовка на студентите от МК – Плевен. Повечето учебни дисциплини определят и по-големия брой часове под формата на лекции и упражнения. В Плевен общо тези часове са 405, които се изразяват в 38,5 кредита, а във Варна и Пловдив са съответно 180 с 16 кредита и 140 с 19 кредита. Тези данни са представени нагледно на фиг. 1. За учебната практика и преддипломния стаж нямаме достъп до налична конкретна информация, с която да сравним предвидените часове, но в МК – Плевен, те са общо 254 часа със 17 кредита.

Фигура 1. Учебни часове и кредити общо по учебните дисциплини по рекреология

За постигане на поставената цел в това съобщение са представени резултатите само от трета група въпроси, свързани с оценката на студентите по следните въпроси от анкетата:

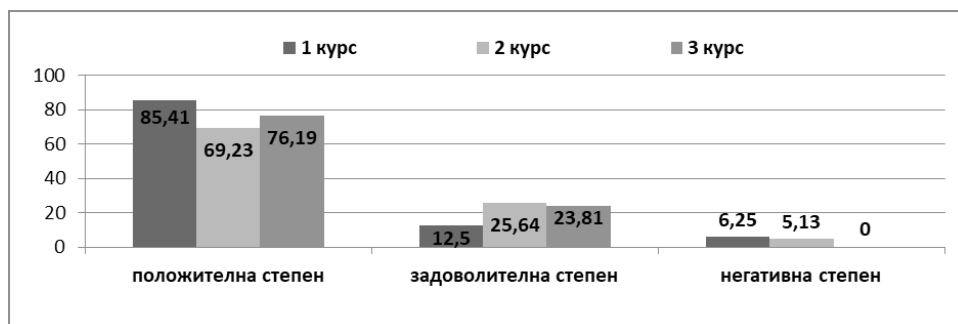
1. Каква е общата Ви удовлетвореност от качеството на обучението?
2. Получихте ли консултиране за възможностите Ви за кариерно развитие?
3. Как оценявате необходимостта от изучаване на учебни дисциплини в областта на рекреологията?

Резултатите от проведеното анкетно проучване са обработени в процентно отношение на получен отговор за степен на всеки въпрос, по групи въпроси и по курсове на обучение към броя анкетирани студенти от всеки курс. Данните са отразени в таблица и диаграма. В таблица 4 са представени получените резултати от проведеното анкетно проучване.

Таблица 4. Резултати от трета група въпросите по степени и курсове и в % съотношение

Въпроси Степени	I курс – 16 анкетиращи			II курс – 13 анкетиращи			III курс – 14 анкетиращи		
	полож.	задов.	негат.	полож.	задов.	негат.	полож.	задов.	негат.
Каква е общата Ви удовлетвореност от качеството на обучението	14 87,50	1 6,25	1 6,25	9 69,23	3 23,08	1 7,69	11 78,57	3 21,43	0
Получихте ли консултиране за възможностите Ви за кариерно развитие	12 75,0	2 12,50	2 12,50	7 53,85	5 38,46	1 7,69	10 71,43	4 28,57	0
Как оценявате необходимостта от изучаване на дисциплини в областта на рекреологията	13 81,25	3 18,75	0	11 84,62	2 15,38	0	11 78,57	3 21,43	0

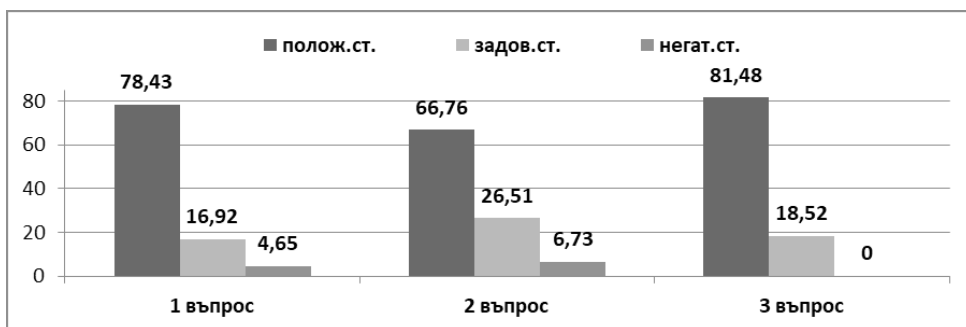
Фигура 2 представя резултатите по степени от трета група въпроси и съотношението между отделните курсове. Данните показват, че „положителните“ степени във всички курсове са повече от 2/3 (над 66,66%), като при I и III курс те са над 3/4 от всички степени. Степените „задоволителен“ са по-малко при отговорите на първокурсниците (12,5%), следвани от тези на III курс (23,81%), а отговорите на студентите от II курс са 25,64% (около ¼), което може би се дължи на факта, че тяхното обучение от приемането им в първи курс до края на тази учебна година се проведе в електронна среда и в хибриден формат. В действителност се реализираха по-малко на брой нормални практически упражнения, като се има предвид, че тези учебни дисциплини са преди всичко практически и изискват непосредствен контакт

Фигура 2. Резултати от трета група въпроси по степени и курсове в % съотношение

и взаимодействие на преподавателя със студентите. Прави впечатление, че „негативните“ степени са около 6% при I и II курс (средно по 1 отговор), а при студентите от III курс няма негативен отговор. Тези резултати са признание за усилията на преподавателите по изследваните учебни дисциплини, свързани с рекреологията, да подготвят добри специалисти не само по отношение на тясно специализираната козметична грижа за кожата на лицето, но и за формиране на позитивно психоемоционално и духовно благосъстояние на целия организъм.

На фигура 3 са отразени получените резултати на отделните въпроси от трета група в анкетната карта, свързани с общата удовлетвореност от обучението и възможностите за професионална реализация. Прави впечатление, че отговорите с „положителна“ степен и на трите въпроса са в рамките на 66,76% и 81,48%, като този процент е най-висок (81,48) при отговорите на третия въпрос („Как оценявате необходимостта от изучаване на дисциплини в областта на рекреологията?“). На същия въпрос негативни отговори няма от анкетираните студенти. Този факт може да се обясни с разбирането на студентите, че разностранната им подготовка дава по-голяма възможност за реализация не само в тясната козметична грижа, а и в останалите сфери на дейност, свързани с рекреационните услуги. Информацията за дипломираните вече два випуска специалисти по „Медицинска козметика“ показва, че голяма част от завършилите се реализират в масажни студия и кабинети, в спа-центровете на големи хотели, уелнес и рекреационни обекти от градски и курортен тип и др. не само в България, но и в страни от Европейския съюз. Всичко това дава основание да вярваме, че обучението на специалисти по „Медицинска козметика“ е насочено във вярна посока и удовлетворява очакванията на студенти и преподаватели.

Фигура 3. Резултати по степени в % за всеки въпрос, общо за всички курсове

Изводи

Опитът, натрупан през последните години в изследователския екип, и отчетените резултати дават основание да направим следните изводи.

1. Разработеният и апробиран в МУ – Плевен, модел за обучение по рекреология дава разностранна и задълбочена подготовка на специалистите по медицинска козметика и възможност за реализация в по-широка сфера на дейност.

2. Сравнителният анализ на учебните планове с други учебни заведения, подготвящи специалисти по медицинска козметика, показва, че представеният от МУ – Плевен, модел за обучение включва значително по-голям брой учебни дисциплини, часове и кредити по рекреология.

3. Резултатите от проведената анкета показват удовлетвореност на студентите от цялостното обучение по специалността, както и включването на специализираните учебни дисциплини по рекреология.

Препоръки

Убедено изказваме увереност за положителния ефект от включване на модела за обучение по рекреология в учебните планове за подготовка на специалисти по „Медицинска козметика“ във висшето образование.

Заклучение

Резултатите от проведеното проучване дават основание да се приеме, че моделът за обучение по рекреология в подготовката на студентите от специалност „Медицинска козметика“ се възприема положително от бъдещите специалисти и допринася за повишаване на тяхната удовлетвореност от качеството на обучението. Получената професионална подготовка от въведения в МУ – Плевен, модел на обучение, изразяващ се в изучаване на учебни дисциплини, свързани с приложението на различни масажни технологии (Vacheva & Asparuhova 2020), медикал уелнес и спа въздействия върху лицето и тялото, дава възможност за успешна реализация в по-широка сфера на медико-козметичната практика и здравния туризъм. Нашите заключения потвърждават изводите на Й. Йорданов (Yordanov 2011) за необходимостта от мултидисциплинарна подготовка в областта на козметологията и промоцията на здравето.

ЛИТЕРАТУРА

- АСАНОВА, Б., 2019. *Социално-медицински, педагогически и психологически аспекти и иновации на обучението в специалност „Медицинска козметика“*. Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“. София.
- ВАЧЕВА, Д., & АСПАРУХОВА, Х., 2020. *Учебник „Лечебен, козметичен и апаратен масаж“*, 1 – 264. Плевен: ИЦ на МУ.

- ВАЧЕВА, Д. & АСПАРУХОВА, Х., 2021. Учебник „Традиционни и иновативни практики в медицинската козметика“, 1 – 259. Плевен: ИЦ на МУ.
- ДИМИТРОВА, Б., 2009. *SPA-култура и аквапрактики*. София: Авангард Прима.
- ДИНЕВ, П. & ТОМОВА, С., 2006. *Спорт и рекреация*. Варна: ИУ „Наука и икономика“.
- ЙОРДАНОВ, Й., 2009. *Предприемачество в българските условия*. София: АСК Реклама.
- ЙОРДАНОВ, Й., 2007. *Спа и уелнес туризъм*. София: Пал.
- ЙОРДАНОВ, Й., 2011. *Управление на спа и уелнес услугите в градска и курортна среда*. София: Икономика на здравето.
- КИРОВА, И., 1992. *Природата – велика лечителка*. София: Пънит трейд.
- КИРОВА, И., 1999. *Физиопрофилактика*. София: Медицина и физкултура.
- КОЛЕВА, В., 2012. *Пътят към здравето*. Пловдив: Хермес.
- ЛЕВШИНОВ, А., 2012. *Енциклопедия – оздравителни системи от изтока и запада*. София: Соф-Прес.
- СТАМАТОВ, С., 1994. *Сборник за алтернативен туризъм*. Варна: УИ „Икономически университет“.
- СТАМАТОВ, С., 2007. *Съвременен здравен туризъм и неговата философия през 21. век*. Варна: Славена.
- Стаматов, С., ТОМОВА, С., МАРИНОВ, С. & АПОСТОЛОВ, Н., 1995. *Специализирани видове туризъм*. София: НБУ.
- ТРАВИС, Д. & РАЙЪН, С., 2011. *Уелнес*. София: Кръгзор.
- ХАМЕЛМАН, И., 1999. *Козметика с природни средства*. София: ИК „Емас“.

REFERENCES

- ASANOVA, B., 2019. *Sotsialno-meditsinski, pedagogicheski i psihologicheski aspekti i inovatsii na obuchenieto v spetsialnost „Meditsinska kozmetika“*. Disertatsionen trud za prisazhdane na obrazovatelna i nauchna stepen „doktor“. Sofia.
- DIMITROVA, B., 2009. *SPA-kultura i akva praktiki*. Sofia: Avangard Prima.
- DINEV, P. & TOMOVA, S., 2006. *Sport i rekreatsia*. Varna: Nauka i ikonomika.
- HAMELMAN, I., 1999. *Kozmetika s prirodni sredstva*. Sofia: Emas.
- KIROVA, I., 1992. *Prirodata – velika lechitelka*. Sofia: Panit treyd.
- KIROVA, I., 1999. *Fizioprofilaktika*. Sofia: Meditsina i fizkultura.
- KOLEVA, V., 2012. *Patyat kam zdraveto*. Plovdiv: Hermes.
- LEVSHINOV, A., 2012. *Entsiklopedia – ozdravitelni sistemi ot iztoka i zapada*. Sofia: Sof-Pres.
- STAMATOV, S., 1994. *Sbornik za alternativen turizam*. Varna: Ikonomicheski universitet.

- STAMATOV, S., 2007. *Savremenien zdraven turizam i negovata filsofia prez 21. vek*. Varna: Slavena.
- STAMATOV, S., TOMOVA, S., MARINOV, S. & APOSTOLOV, N., 1995. *Spetsializirani vidove turizam*. Sofia: NBU.
- TRAVIS, D. & RAYAN, S., 2011. *Uelnes*. Sofia: Kragozor.
- VACHEVA, D., & ASPARUHOVA, H., 2020. *Uchebnik "Lecheben, kozmetichen i aparaten masazh"*, pp. 1 – 264. Pleven: ITs na MU.
- VACHEVA, D. & ASPARUHOVA, H., 2021. *Uchebnik „Traditsionni i inovativni praktiki v meditsinskata kozmetika“*, pp. 1 – 259. Pleven: ITs na MU.
- YORDANOV, Y., 2009. *Predpriemachestvo v balgarskite uslovia*. Sofia: ASK Reklama.
- YORDANOV, Y., 2007. *Spa i uelnes turizam*. Sofia: Pal.
- YORDANOV, Y., 2011. *Upravlennie na Spa i Uelnes uslugite v gradska i kurortna sreda*. Sofia: Ikonomika na zdraveto.

RECREOLOGY TRAINING MODEL IN THE MEDICAL COSMETICS

Abstract. The need to train specialized staff in medical cosmetology in higher education is determined by the desire to improve the quality of life of modern man. The purpose of this survey is to determine the need for inclusion in the curriculum of the specialty "Medical Cosmetics" training of disciplines related to specialized services in the field of recreation. Made are documents' study(curriculum) and survey among 47 students from Medical College – Pleven (Bulgaria), on issues related to satisfaction with training and opportunities for professional realization. The comparative analysis of the curricula with other educational institutions shows that the education model presented by the Medical University – Pleven, includes a significantly larger number of study hours and credits in the study disciplines of recreology. The model for recreology training developed and tested at the MU – Pleven, provides a versatile and in-depth training for specialists in medical cosmetics and opportunity for realization in a wider field of activity.

Keywords: curriculum; medical cosmetics; recreational services

✉ **Hreta Asparuhova, Assist. Prof.**

ORCID iD: 0000-0003-1443-7740

Assoc. Prof. Danelina Vacheva, DSc.

ORCID iD: 0000-0001-9820-8579

Medical university – Pleven

1, Kliment Ohridski St.

Pleven, Bulgaria

E-mail: wellnessxzona@abv.bg

E-mail: danelina@abv.bg